

Iskustva i razmišljanja

TKO JE OBUKAO KRISTOVU HALJINU?

Ekumenistički pokret, koji se razvio u ovom našem stoljeću, od Crkve je prepoznat kao djelo Duha. Stoga se u ekumenskim nastojanjima treba rukovoditi načelima koja proistječu iz božanske Objave. Danas se tako prepoznaju razne negativnosti iz bliže i dalje povijesti, koje su učinile da su se oni koji vjeruju u Krista pomalo udaljavali jedni od drugih. Ekumenska nastojanja idu za njihovim zbližavanjem. Međutim i ekumenizam u svojoj aktualnosti ima uspona i padova. Osobito je to zamijetno na našim područjima zahvaćenima ratom i nacionalno-političkim sukobima. Stoga je govor o kršćanskom jedinstvu opravdan i potrebom posviješćivanja onoga što nas spaja, a ne samo onoga što nas razdvaja. Tako će se izbjeći bolna prekranja Kristove nešivene haljine.

O ekumenizmu se može govoriti s različitih polazišta, znanstvenih i neznanstvenih. Uglavnom se radi ili o gledanju različitih vidova samog ekumenizma ili o utjecaju općih ekumenskih pojava (nastojanja) na nekom području društvenog života. Najviše se ekumenizmom dakako bavi teologija. Postoji i poseban traktat o ekumenizmu, ali on je prisutan i u različitim teološkim disciplinama: ekleziologiji, liturgici, moralci, dogmatici itd. i ne samo u njima. Kad ekumenizam ne bi bio provoden u javnom životu i ostajao samo na području teoloških razmišljanja, ne bi ostvario svoju svrhu.

Već poslovična anegdota o zamjeni riječi ekumenizam s riječju ekonomizam ne znači da su ove riječi posvema bez uzajamne povezanosti, tako da bi njihovo brkanje bilo smiješno kao kod brkanja stvarnih

suprotnosti. I ekumenizam i ekonomija kriju u sebi ključnu riječ *kuću* (oikia) i to zajedničku. A kad još govorimo o ekonomiji spasenja tada ekumenizam poprima važnost posebne intervencije Duha, jer ekumenizam je djelo Duha. Ekonomija je općenito briga za kuću, a ekonomija spasenja je Božja briga za kuću koja je svijet - *ekumene*. Tako se ekumenska ekonomija tiče svih Božjih stvorenja jer u svom korijenu krije riječ koja označuje čitav poznati naseljeni svijet. Razne upotrebe kroz povijest ne odudaraju od ključnog značenja - *zajedništva*. U crkvenim krugovima *ekumene* je sav kršćanski svijet za razliku od pogana. U svakom slučaju ekumene označuje smisljeno jedinstvo, a ekumenizam je organizirano nastojanje za takvim jedinstvom.¹ U svom milosnom naumu s nama grešnicima Bog je poduzeo i takav korak pobudivši u ljudima ekumenske poticaje.²

Ekumenizam, dakle, treba promatrati s različitih stajališta, ali da sam ekumenizam ne bude razdijeljen ili uvišestručen (što su svjesno izbjegli i Oci na saboru)³ potrebno je promotriti ne različite ekumenizme, nego neke značajke jednog jedinog ekumenizma.

1. Svrha ekumenizma

Poistovjetiti ekumenizam s pukom tolerancijom, što je napast našega društva, znači zapravo zaniijekati ekumenizam u njegovoj biti. Ipak, tolerancija je jedan od preduvjeta ikakvog ekumenskog nastojanja. Njegovi su pak ciljevi puno više od toga.

Ekumenizam je kao organizirani pokret nastao u razdijeljenom kršćanstvu i krajnji mu je cilj kršćansko jedinstvo. Već toliko napominjana Kristova molitva *Ut unum sint... (da svi budu jedno)* (Iv 17, 21) koliko god odiše jednostavnošću božanske poruke, ipak treba biti konkretnije izražena u određivanju kakvoće ekumenskog jedinstva.

Već sama potaknutost na ekumenska nastojanja sjeme je ponovne uspostave jedinstva. Vrlo je važno ljudskim ušima naglasiti riječ *ponovno jedinstvo*, jer riječ *ponovno* označava nekad postojeće, što znači još uvijek i ostvarivo jedinstvo kršćana. Jedinstvo za kojim ide ekumenski pokret označuje se vidljivim jedinstvom. To sa sobom povlači traženje odgovora na brojna pitanja. U prvom je redu upitno u čemu će se očitovati ta vidljivost?

¹ Usp. R. PERIĆ, *Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio*, Komentari dokumenata drugog Vatikanskog sabora 5, Zagreb 1987, 34.

² Usp. II Vatikanski sabor, Dokumenti, *Unitatis redintegratio*, (dalje UR) 1.

³ Usp. R. PERIĆ, Nav. dj. 35.

Nepodudarnosti disciplinske naravi kao takve nisu problematične, iako su laički gledano najupadljivije i stoga, u širokom krugu, najpoznatije. Dogmatske nesuglasice, osobito one u ekleziologiji (npr. papinski primat), sakramentologiji (osobito nauk o euharistiji i svećeništvu) kao i one u nezaobilaznoj biblijskoj teologiji (tko je autentični tumač Pisma?) kamen su spoticanja. Teološka istraživanja na tom području ipak dovode do pozitivnih razjašnjenja i velik su korak jedinstvu, vidljivu jedinstvu. Ta vidljivost, u odgovoru na postavljeno pitanje, bit će izražena u zajedničkom slavljenju euharistije.⁴

2. Sudaranje

U naše vrijeme počinju se sudarati tisućljetno jedinstvo i tisućljetna razjedinjenost. Nadilaženje povijesnih sukoba također je preduvjet ekumenizma. Stoljećima su kršćani različitih crkava gledali jedni u drugima otpadnike i krivovjernike, a osobe koje su sudjelovale u pokretanju povijesnih razdora već su odavno mrtve. Stoga je besmisleno osuđivati sinove zbog grijeha otaca. To se uostalom protivi samom duhu evanđelja. Ipak su baštinici razdijeljenosti stoljećima prenosili taj isti razdor griješeći u samom postavljanju pitanja. O čemu se radi? Duševna muka i čežnja za jedinstvom koju spominje saborski dekret *Unitatis redintegratio*⁵ stoljećima je bila zapretna nerazboritim žarom za svoja (važno da su vlastita) načela.

Isti dekret kršćansko jedinstvo zgodno prisposobljuje nešivenoj Kristovoj haljini.⁶ Tako usput izrečena usporedba krije u sebi toliko problematike koja je stoljećima mučila kršćanske vjernike. Nešivena Kristova haljina, kako nam je poznato, došla je u ruke vojnika, koji je doduše nisu razderali, ali su za nju bacili kocku. Tko da se ne prisjeti bolne ganutljivosti ovoga trenutka u pjevanju "Muke"! Tko zna kamo je prispjela ta divna relikvija iz Kristova zemaljskog života? I tako su stoljetne prepirke kršćanskih vjernika, slikovito rečeno, počesto bile istraživanja kojega je vojnika zapala, (na tako nečastan način), Kristova haljina. Koja bi se sada kršćanska zajednica usudila pohvaliti da je posjeduje? Otriježnjenje od takvog prilaznja problemu prisutno je u našem vremenu.

⁴ Usp. Ivan Pavao II., *Ut unum sint* (enciklika o ekumenskom nastojanju), (dalje UUS) 78.

⁵ Usp. UR 1.

⁶ Isto 13.

3. Prisutno?

Ekleziološka istraživanja učinila su velik doprinos ispravnijem shvaćanju Crkve i dala su ekumenizmu više prostora za djelovanje. Osjeća se potreba da Crkva postane jasan znak i privlačno sredstvo spasenja, uvijek spremna na nove pokušaje.⁷ Prva Crkva postaje sve jasnijim uzorom za rješavanje naših današnjih problema. U početku se javlja čuđenje da i oni koji su drukčiji (pogani) primaju Duha, a onda se zbog toga slavi Boga.⁸

Ali, koliko je ekumenski val ustvari zahvatio srca kršćanskih vjernika? Promatrajući današnji svijet u nekom općem pogledu dolazi se i do razočaravajućih otkrića. Koliko god današnji svijet uzvikivao misao o svesvjetskom bratstvu naroda, toliko te iste parole dovodi u pitanje. Plurikulturalno i uopće pluralno društvo inače su izvrsna prigoda da ekumenska nastojanja poprime izraz sveopće brige i zanimanja. No, može li se govoriti o ekumenizmu u svijetu koji je pun ljudi neodređenih vjerskih opredjeljenja? Ima li uopće smisla govoriti o ekumenizmu u svijetu gdje pripadnost bilo kojoj vjerskoj zajednici ne znači ništa više od tradicionalne ukorijenjenosti u određenu kulturu? I tako se može nanizati cijeli niz pitanja koja se svode ili na žalosnu ravnodušnost ili na, već spominjani, nerazboriti žar za "tradicionalno svojim".

Koliko god takvo stanje bilo porazno, ne valja ga poopćavati jer, uz baruštine, ima i živih voda. Štoviše u takvom društvu otvara se područje i za jedan nov način ekumenskog djelovanja: ekumenski navještaj Radosne vijesti svemu stvorenju.

4. Djelo Duha

Opet se vratimo Crkvi. Ekumenska problematika leži duboko u ekleziološkom nauku. O shvaćanju Crkve ovisi i shvaćanje i provedba ekumenizma. A ako je ta Crkva sazvana po Duhu, razumljivo je da ekumenizam bude djelo Duha. Neupitno je da je uzrok podjela ljudski čimbenik u svom lošem smislu riječi. Stoga je za provedbu ekumenskih nastojanja prikladan samo obraćeni čovjek, čovjek koji je otvoren djelovanju Duha. Zatvorenost Duhu je kočnica u sveljudskom razvoju. Ograničavanje djelovanja Duha, već je huljenje jer Duh puše gdje hoće.

⁷ Usp. M. ZOVKIĆ, *Isusove paradoksalne izreke*, Sarajevo- Bol 1994, 57.

⁸ Usp. Dj 10, 44; 11, 18.

Ekumenizam je u svojoj biti duhovne naravi. On ne može živjeti tek od ekumenskih simpozija i hladnokrvnih teoloških rasprava. Duša ekumenizma su duhovno-molitveni susreti. Makar je *communicatio in sacris* uvjetovana dogmatskim razlikama te se euharistijska koncelebracija ne može ostvariti bez zahtjeva istine da se taj sveti čin slavi u jedinstvu nauka o samom sakramentu, ipak se uvijek može Bogu upravljati zajednička molitva koja nedvojbeno već izražava neko zajedništvo. Stajanje pred Bogom uvjet je svakog ekumenskog nastojanja.⁹ Osobito je spasonosno zajedničko stajalište. Ta divna misao zapravo je sasvim razumljiv zaključak iz postavke da je ekumenizam doista ne samo ljudska nego i Božja stvar. Kristova molitva *da svi budu jedno*, nije samo molitva Ocu da to učini nego je i riječ ljudima da to nastoje ostvariti, jer je to zapravo Božji naum i Njegov poziv ljudima.

5. Zloupotreba ili rat

Mi u Europi već se odavno možemo pohvaliti kako nema vjerskih sukoba i ratova širokih razmjera. Križarski ratovi davna su prošlost. Međusobni progoni katolika i protestanata su zamrli u svome besmislu itd. No, makar takvih vjerskih ratova i nema, ratovi između vjernika su itekako krvavi. I tu se postavlja pitanje u kakvom su to odnosu kršćanska vjera i rat? Tu nije riječ o kršćanskom shvaćanju rata. Riječ je o samoj mogućnosti suopstojnosti kršćanstva i rata (oružanog sukoba u kojem se ljudi međusobno ubijaju) u ime kršćanstva ili unutar kršćanstva. Ako se promotri malo dublje zaključak se nameće sam od sebe. Govor na gori Kristove sljedbenike gleda kao mirotvorce. Rat među kršćanima u svojoj je biti proturječje. No, spajanje tih suprotnosti nije nimalo smiješno kao šaljivo brkanje pojmova. To proturječje izaziva suze.

Činjenica da kršćani ratuju može se protumačiti jedino ovako: vjerski razlozi nisu pravi uzroci postojećih sukoba. I papa Ivan Pavao II. govori o pozivu na sve djelotvornije zalaganje da se to i očituje, još više jer nije odsutan pokušaj instrumentalizacije vjerničkih osjećaja u političke i polemičke svrhe.¹⁰ Očito je da takva zloupotreba stoji daleko od stajanja pred Bogom i otvorenosti Duhu.

Samo raskrinkavanje zloupotrebe vjerničkih osjećaja bilo bi i dostatno, kad bi doista dovelo do otriženja vjernika. No, događa se da vjernik

⁹ UUS 82.

¹⁰ Isto, 76.

pronalazi neke "više" motive od same svoje vjere te se svjesno daje, ne zavesti, nego upravo voditi od s vjerom nespojivih načela. Tu smo dirnuli u bolnu točku naših ekumenskih nastojanja.

6. Naša problematika

Katolička crkva u Hrvatskoj svojim je ekumenskim nastojanjima više usmjerena na susrete s Istočnim crkvama (najviše sa Srpskom pravoslavnom crkvom), negoli sa zajednicama proizašlima iz zapadnih raskola. Pravoslavna crkva uživa s katoličkog motrišta velik ugled i veću bliskost. No, naša je problematika ipak teška. Mješovitost stanovništva čini se tako prikladnom za bolje uzajamno upoznavanje i dublju povezanost, a događa se upravo suprotno. O našoj ekumenskoj problematici ne može se govoriti bez obzira na rat, koji nas je tek pred koju godinu zahvatio i u potpunosti još nije završio, ali niti bez obzira na širi povijesni razvoj događaja na našim prostorima. Ovdje nam nije namjera provoditi povijesnu analizu koliko upozoriti na neke datosti.

Povezanost srpske nacionalne ideje sa Srpskom pravoslavnom crkvom, koliko god u presudnim časovim srpske povijesti bila prava blagodanost, toliko je u drugim presudnim časovima povijesti rodila mnogo zla. Nepobitna je bogata duhovna baština Pravoslavne crkve. No, na našem području, među katolicima je dosta rašireno uvjerenje o slaboj poučenosti u vjeri i uopće vrlo oskudnom vjerskom odgoju onih koji se deklariraju kao vjernici Srpske pravoslavne crkve. Takovo uvjerenje nije bez svoje utemeljenosti. Predaja o srpskoj državi počesto se ukazuje prvom zadaćom propovijedanja, pa i na štetu vjerskog poklada.¹¹ Ipak među vjernicima ima uzajamnog poštivanja na samom vjerskom području. Već su poznati primjeri hodočašća pravoslavaca na katolička prošteništa i obrnuto.

Ni katolici pak nisu imuni na ovo poistovjećivanje nacionalnog i vjerskog. To je osobit problem u tzv. tipično katoličkim zemljama. Hrvatska nije tipično katolička koliko npr. Poljska ili Irska, no vezivanje riječi Hrvat uz katolik već je odavno prava poslovice. Ipak Katolička crkva u odnosu na istočne i zapadne nacionalne crkve ima stanovitu prednost u ovoj stvari. Katoličanstvo naprosto ne trpi skućivanje crkvenosti na određenu kulturu ili narodnost. Stoga je poučavanje katoličkih pastira o ispravnom shvaćanju nacionalnog u odnosu na vjersko u samom programu kršćanskog navješćanja.

¹¹ Usp. M. Begović, *Srpsko pravoslavlje i suvremena zbivanja u Hrvatskoj*, u: *Riječki Teološki Časopis* I/1993, br.1, 115-126.

To je već širenje ekumenskog duha unutar same Katoličke crkve. U tom je pogledu jasnije da je ekumenizam kao organizirani pokret najprije nastao među nacionalnim crkvama, koje su osjetile duševnu muku i čežnju za jedinstvom.

Uz ove stoljetne datosti rat je donio i nove probleme. Mnogi su započeti koraci ustuknuli i već sama tolerancija u mješovitim sredinama pravi je uspjeh. Posrijedi su opet najmanje vjerski razlozi. Politički interesi su izazvali pomutnju. Ivan Pavao II. se pita na koji je način moguće uspostaviti jedinstvo nakon tisuću godina.¹² U našim prilikama se i to čini lakšim negoli uspostava samih kontakata nakon nekoliko godina. Ekumenska pitanja na razini opće Crkve svode se na pitanja o Pismu i Predaji, Euharistiji, Svetom Redu, Učiteljstvu, papi i biskupima, štovanju Blažene Djevice Marije.¹³ U našim prilikama bit ćemo sretni, kad o tome uopće počmemo raspravljati na jednoj višoj razini. Opet je opasno i neispravno toliko poopćiti problematiku kao da nema i drukčijih nastojanja. Sjećamo se nekadašnjih međufakultetskih susreta. Danas se počelo s uzajamnim posjetima crkvenih pastira i očekujemo nove korake. Zauzetost u Božjem vinogradu ne bi smjela oslabiti zbog bojazni od tuče.

7. Uzajamnost

Ako i sam Duh Sveti u svom djelovanju nailazi na zapreke u čovjeku, koji mu se ne otvori i ne prepusti njegovu vodstvu, koliko je već teže u stvarima koje se tiču ne jednoga čovjeka, nego dvojice ili više ljudi, poduzimati korake samo jednom. A ekumenizam je zadaća svih. On je zajednički interes. Jednostranost, bez gledanja licem u lice nije nikakva ekumenska metoda. Katolička se Crkva na II. vatikanskom saboru udaljila od besplodnog unijatizma - dozivanja odlutalih ovčica u svoj ovčinjak. I to je mogla učiniti ne odričući se svoje biti. Punina spasonosnih sredstava i dalje je ostala u cijelosti samo u Katoličkoj crkvi, ali to ne priječi da se potezi Duha primijete i kod drugih. I same nekršćane Bog spašava putevima koje on zna, a ne možemo ih zanijekati ako su nam stoljećima bili nedoznatljivi u okviru vlastitih ograničenosti. Divna je misao da se i nekršćani susreću s Isusom već samom činjenicom što su se rodili. Isus je

¹² UUS, 61.

¹³ Usp. Isto, 79.

njihov subrat - čovjek.¹⁴ Tako ekumenizam u punom smislu svoje riječi označuje sveopći interes i sveopću zadaću.

8. Nadilaženje ili zaključak

U ekumenizmu se stalno govori o nadilaženju: nadilaženje povijesnih opterećenosti, kulturnih razlika, disciplinskih nepodudarnosti, dogmatskih neslaganja, raznolikosti teoloških pristupa itd. Očito da ekumenizam i sam u sebi nadilazi ljudske snage. Stoga je on djelo Duha. Ljudska krivo postavljena pitanja uzrok su nalaženju krivih rješenja, a otvorenost Duhu izvor je novih spoznaja, poticaja i snage za djelovanje. Možda zidovi koji nas dijele i ne dotiču neba, ali je Gospodin već davno izrazio svoju zabrinutost za naše podjele. Jagma za Kristovom haljinom mnoge je odvratila od pogleda na križ. A Krist je visio upravo na njemu i tu se rodila Crkva. U ustrajnom nadilaženju potrebno se uzdići iz baruštine jalovih prepirki. Zar se i može prepirati stojeći pod Križem?

U svom nadilaženju ekumenizam nadilazi i ova razmišljanja. Provedba ekumenskih načela u konkretan život ipak je ostvariva (ta Bog ne traži nemoguće) i divna je suradnja s Duhom Svetim.

fra Domagoj Runje

¹⁴ *Novi katekizam (poruka vjere za odrasle)*, sa nizozemskog preveli: Marijan Grgić i Josip Kolanović, Stvarnost, Zagreb 1970, 294.